מסורת הש"ם

עב א מיי' פ״ה מהלי שבועות הל' יד טו סמג לאוין רלח רמא טוש"ע י"ד סיי רלו ס״ה: עג ב מייי שם הלי טו מוש"ע שם סעיף ב: עד ג שם בהג"ה: עד ג שם נהג"ה: עה ד מיי׳ שם מוש"ע שם סעיף ב: עו ה מיי׳ פ״ה מהל׳ ממרים הלכה א ופ״ו

רבינו חננאל

הלכה ב סמג לאויו ריט

טוש"ע י"ד סי" רמא סעיף א:

מתני' נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל לקיים את המצוה ולא קיים את המצוה ולא קיים פטור. שהיה בדין שיהא חייב דברי ר' יהודה בן בתירה כר'. והני מילי בשבע לבובן: ת"ר נשבע להיל את המצוה ולא ביטל יכול יהא חייב ת"ל להרע או להיטיב. מה הטבה רשות אף . הרעה רשות כו'. ופריש בה נשבע לבטל מצוה ולא ביטל. או נשבע לקיים מצוה ולא קיים. דבר הרשות פטור משבועת ביטוי אבל נשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב. מאי טעמא דרשות בידו להרע לעצמו. אבל הנשבע להרע לאחרים כגון שנשבע שאכה לפלוני ואפצע את מוחו וכיוצא בהן פטור שאין הרעת אחרים בידו. אבל נשבע אוורים בידו אבי נשבע להיטיב לאחרים ולא היטיב חייב. (ואמרינן) [ודייקינן] להא דתנו רבנן. וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי. ודחינז בובו מצוח כוניבי. דדרים לא ס״ד דכתיב להרע או להיטיב דבעינן (הטבה רומיא דהרעה) והרעה ליתא בביטול מצוה אף . הרעה נמי ליתא בביטול מצוה. נמצאת הרעה זו גופה הטבה היא כיון . דליתא בביטול מצוה. הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום אך חטבה אינה בקידם מצוה. והאי הטבה גופה הרעה היא דהא ביטל מצוה. ואקשינן אי הכי אוכל ולא אוכל נמי נימא הכי מה הטבה שאינה בלא אוכל אלא באוכל אף הרעה נמי שאינה בלא . אוכל אלא באוכל האי הטבה היא כו'. ודחינן האי מאי אי אמרת בשלמא קראי בדבר הרשות כתיבי. היינו דאצטריך או לרבות הטבת אחרים. אלא אי אמרת בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים אתרבי הטבתם מיבעי. ואקשינו האי או מיבעי לו ואקשינן האי או מיבעי לו לחלק דאי לא כתב או הוה אמינא אינו חייב אלא אם ירע ויטיב אלא אם יוע היטיב תרוייהו בהדי הדדי אבל זה בלא זה פטור. להכי כתב או לחלק. ואמרינן הניחא לר׳ יונתן אלא לר יאשיה כו׳. ופי׳ חלוקתם . כדתניא איש איש אשר

בתירא. בקונטרס גורס כדברי ר' יהודה בן בתירא ולח נשבע לקיים ולא קיים פטור שאילו לדברי ר' יהודה בן בתירא היה גרס דברי משום דבמתני' קתני פטור ולר' יהודה בן בתירא היו חייב בדין לחייבו: שלא עשה בה לאו כהן. וקרא כתיב " להרע או להיטיב: כדקתני לקמן במתניתין ולריב"א היה נראה לקיים גירסת הספרים
גב" יכול נשבע לבעל את המלוה

נבילה ואכל דפטור דאין איסור חל על איסור ולעיל (ד' כג:) נמי פריך גבי נבילה מושבע ועומד מהר סיני הוא משמע דליכא מאן דפליג ודוקא בלקיים המצות כגון לישב בסוכה או לאכול מלה מחייב ר' יהודה וטעמא כדאמר בנדרים (ד' ח.) מנין שנשבעין לקיים המצות שנה' נשבעתי וחקיימה וה"נ מחייב עליה קרבן * והכי איתא בירושל׳ דבשלא אוכל נבילה ואכל מודה רבי יהודה דפטור דאי תימא חייב ליתני לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן והן כלאו תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן והן כלאו פי׳ הן כלאו שאוכל נבילות כמו שלא אוכל נבילות אלא ודאי מודה רבי יהודה בן בתירא דפטור והשתא גרסי׳ דברי ר' יהודה שפיר דהכל מדר׳ יהודה בו בחירא וה"פ לקיים מצוה פטור דהיינו שלא אוכל נבילות ויש מקום שבדין חייב כגון לישב בסוכה דברי רבי יהודה בן בתירא: מצוה שמושבע עליה מהר סיני. תימה מהאי טעמא נמי אמאי אין איסור חל על איסור ואי משום דילפיגן בפרק כל הבשר (חולין דף קיג:) מומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת וילפינן מינה דכהן טמא שאכל תרומה טמאה פטור אם כן היכי עביד קל וחומר נימא איסור שאינו חל על איסור יוכיח:

ת"ל להרע או להימיב. הן דרשה לא אתיא כר"ע דלדידיה אמר לעיל (דף כו.) דדרים בריבויי ומיעוטי

ומאי מיעט מיעט דבר מלוה: מה המבה רשות. פירוש שחינה בביטול מלוה והכי מפרש לה לקמן: אביא נשבע לחרע לעצמו. הך בבא לא לריכא אלא לאשמועינן דאדם רשאי לחבול בעלמו דפלוגתא היא בהחובל (ב"ק דף לא:): נשבע להרע לאחרים. הן נכל נמי לא לריכא ומשום סיפא דבעי לרבויי הטבת אחרים נקט לה: דלבוא בדבר מצוה בתיבי. פי׳ אף בדבר מלוה אבל אין לפרש דלמא בדבר מלוה לחוד כתיבא מדקאמר לקמן אלא אי אמרת בדבר

מצוה כתיבי מאי מיעט ולימא דמיעט דבר הרשות אלא פשיטא ליה להש"ס דבדבר הרשות כתיב דלהרע ולהיטיב משמע נמי בהרעת הגוף ובהטבת הגוף: דלכוא בדבר מצוח בתיבי. קראי להרע כגון לא

אוכל מלה שהיא הרעה גמורה שמריע לגופו ולנפשו ולהיטיב כגון אוכל מנה שהיא הטבה גמורה שמטיב לגופו ולנפשו : 🔏 הבי בדבר הרשות גמי לא משבחת לה. מימה דבדבר הרשות משכחת לה שפיר הרעה דומיא דהטבה והטבה דומיא דהרעה מה הטבה שאינה בביטול מלוה ומותר לעשות דאל"כ לאו הטבה היא אף הרעה שמותר לעשות כגון לא אוכל

מתני' מאנשבע לבמל את המצוה ולא ביטל פטור ילקיים ולא קיים פטור שהיה בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא א"ר יהודה בן בתירא מה אם הרשות שאינו מושבע עליו מהר סיני הרי הוא חייב עליו מצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן שאם נשבע לבמל ולא בימל פמור: גמ' ת"ר ∘יכול נשבע לבמל את המצוה ולא בימל יהא חייב ת"ל ילהרע או להימיב שמה המבה רשות אף הרעה רשות אוציא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל שהוא פטור יכול נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הרעה רשות אף הטבה רשות אוציא נשבע לקיים את המצוה ולא קיים שהוא פטור ייכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא פטור ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יאביא נשבע להרע לעצמו ולא הרע שהרשות בידו יכול נשבע לְהרע לאחָרים ולא הרע שיהא חייב ת"ל להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יאוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע שאין הרשות בידו מנין לרכות המבת אחרים ת"ל או להיטיב סואיוו היא הרעת אחרים אכה את פלוני ואפצע את מוחו וממאי דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר מצוה כתיבי לא ס"ד דבעינן המבה דומיא הרעה והרעה דומיא דהמבה דאקיש הרעה להמבה מה המבה אינה בבימול מצוה אף הרעה אינה בביטול מצוה הרעה גופה המבה היא ואקיש המבה להרעה מה הרעה אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום מצוה המבה גופה הרעה היא אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדאיצמריך או לרבות הטבת אחרים ש"מ בדבר הרשות כתיבי דאי ס"ד בדבר מצוה כתיבי השתא הרעת אחרים איתרבי המבת אחרים מיבעיא והאי או מיבעי ליה לחלק לחלק לא צריך קרא הניחא לר' יונתן אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר יידתניא איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין 2 לי אלא אביו ואמו אביו ולא אמו אמו ולא אביו מנין ת"ל 2אביו ואמו קלל האביו קלל אמו קלל דברי ר' יאשי' ר' יונתן אומר משמע

שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו

ככר זו ומה הרעה שאינה בקיום מצוה שאין חובה לעשות אף הטבה כן כגון אוכל ככר זו דמה לנו להקיש לגמרי עד שיקשה הטבה

גופה הרעה היא הרעה גופה הטבה היא כיון שאנו מולאין להשוותם: מדאיצמריך או דרבות חשבת אחרים. תימה א"כ למה להו לרבנן למימר במתני' תאמר בשבועת מלוה שלא עשה בה לאו כהן תיפוק ליה דלהרע לא מיירי בדבר מלוה מדאילטריך או לרבות

עד

מתני' שסיה כדין שיהא חייב הנשבע לקיים ולא קיים: כדכרי ד'קרים המצוח פשור שהיה בדין שהוא חייב דברי ר' יהודה בַן רבי יהודה בן בסירא גרסי׳ ולא גרסי׳ דברי רבי יהודה. והכי קאמר

> וכו'. ותהא זו קרויה הרעה שהוא מריע לעשות שמבטל את המצוה: מה הטבה רשות. לקמיה מפרש לה: יכול נשבע לקיים כו'. ותהא זו קרויה הטבה שהוא מטיב לקיים מצוה: מה הרעה רשות. לקמיה פריך ממאי דקראי ברשות כתיבי: מ"ל או להיטיב. או יתירה לדרשה: מה הטבה. לעלמו דהיינו אוכל: שאינה בביטול מלוה. כגון אוכל ביוה"כ או חמץ בפסח דהא לא קרי הטבה שהרי גורם רעה לנפשו אלא בהיום מצוה כגון אוכל מצה בלילי פסח אף הרעה דלא אוכל שאינה בביטול מצוה כגון לא אוכל מצה אלא בקיום מלוה כגון לא אוכל חמץ א"כ למה לי דכתבה הך הרעה הטבה היא לענין מלוה והא כתבה: ואקיש הטבה להרעה מה הרעה. דלח אוכל שאינה בקיום מלוה כגון לא אוכל חמץ בפסח דההיא לא הרעה מיקריא לענין מלוה: אף העבה. דאוכל שאינה בקיום מצוה כגון אוכל מלה אלא בביטול מלוה כגון אוכל חמץ בפסח וא"כ הטבה זו הרעה היא והא כתבה: ה"ג אי הכי בדבר הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדאילטריך או לרבות הטבת אחרים שמע מינה לאו בדבר מלוה כחיבי כו'. והכי פירושה אי הכי בדבר הרשות נמי איכא לאקשויי כי האי גוונא אקיש הרעה להטבה מה הטבה דאוכל שאינה בדבר רע לגופו כגוו אוכל דבר שקשה לגוף דההיא לאו הטבה מיקריא אלא דבר המהנהו אף הרעה דלא אוכל שאין שבועה זו רעה לגופו אלא הטבה כגון לא אוכל דברים הקשים לגוף וא״כ הרעה הואת הטבה היא לו והא כתיב ליה הטבה ואקיש הטבה להרעה מה הרעה דלא אוכל לא נשבע על דבר הקשה דההיא לאו הרעה מיקריא אלא בדבר הטוב לגוף נשבע שלא יאכלנו אף הטבה דאוכל כגון שנשבע בדבר הרע לו שתהא שבועה רעה לו א"כ הטבה גופה הרעה היא: השתא הרעת אחרים. דהויא ביטול מצוה איתרבאי הטבת אחרים דקיום מלוה היא מיבעיה: והחי חו מיבעי ליה לחלק. דאי כתיב להרע ולהיטיב הוה אמינא עד דמשתבע אתרוייהו: אביו הלל אמו קלל. בראש המקרא סמך קללה לאביו ובסופו סמך קללה לאמו: ומשמע אחד בפני עלמו. וריבויא דסיפיה דקרא מיבעי ליה לרבות מקלל לאחר מיתה והכי מפר׳ לה בסנהדרין יי: ומשני

ל) (נדרים טו) לעיל כה:, ב) (נדרים טו:], ג) [ב"ק נא:ן, ד) ושסן, ה) ושסן, לו: איז [עט], איז [עט], איז [עט], ו) ב"מ לד: סנהד' סו. פה: חולין עח: [ב"מ לה: יומא מ: מנחות ל: לא.], ו) [ויקרא ה], ה) [דף פה:],

תורה אור השלם ו. או נפש כי תשבע ָרָ בְּיֶשׁ בְּי וִיִּשְּׁבְּע לְבָטֵא בִשְׂפָתִים לְהָרע או לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יבטא האדם בשבעה ְנֶעְלַם מִּמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶה:

ױקרא ה ד נּ בְּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר. 2. בְּי אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר. יַקַלֵל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוּ מות יוּמָת אָבִיוֹ וְאִמּוֹ קַלֵּל דָּמָיו בּוֹ:

ויקרא כ ט

גליון הש"ם

תום' ד"ה לקיים וכו' והכי איתא בירושלמי. עיין לעיל דף כ ע"ב חוס' ד"ה דכי ומ"ש שם:

מוסף רש"י

שלא עשה בה לאו ... עשה בה לאו כהן. דאימיה בהן ולימיה בלאו (לעיל רהי) בלחו (לעיל כה:). ולא ביטל יהא חייב. קרנן קבועה (נדרים מז:). מה הטבה רשות. לחי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל, חייב בקרבן על השבועה, הרעה דמחייב קרבן הרעה דרשות. ולא בנשבע לבטל דרפות, וכח בנסבע נבטכ את המלוה, דהא שבועה דהרעה לאו הרשות בידו (שם יד.). אין לי אלא אביו ואמו. כאחד (סנהדרין סו.) שניהס יחד מוחח פה:) מלל שניהם שם פוז:) קלל שליט. (חולין עח:). אביו ולא אמו אמו ולא אביו. לחד מהס מנין (שם). אביו קלל אמו קלל. המקרא לאביו ונסופו סמך לאמו (שם וכעי"ז שם פה: וב"מ צד: וחולין עה:) למימרא דאו האי או האי (חולין שם). ר' יונתן אומר. מתחילת המקרא משמע את אביו ואת אמו. אחד מהם (סנהדריו סו.). משמע שניהם כאחד כר'. אניו ואמו משמע נמי או האי או האי וחוליו

הטבת אחרים ובעינן הטבה דומיא דהרעה דבדבר הרשות ולאו פירכא היא דנהי דקיום מלוה לא כתיב הכא מ"מ נילף מקל וחומר: עד

י. אביו בלא אמו אמו בלא אביו מנין ת״ל אביו ואמו קלל. אביו קלל אמו קלל דברי ר׳ יאשיה כו׳: